

TURCZI ISTVÁN

Ermitázs

Jelenetek Jedlik Ányos ifjúkorából

ARANYÁSZOK

*Sokat kószált a határban,
mely nyaranta úgy várta vissza,
mint hőst a történet.
Nagyszombat túl messze volt,
az apja jött érte zötyögős kocsin.
Pozsonyba írták át a gimnáziumba,
közelebb lesz, mondták, s legalább
rendesen megtanul németül. De már
az első évet végigbetegeskedte.
Fuldokolt, fogyott, az árvaság parazsát
érezte testén. Alig várta a nyarat.
Az otthoni rétek táguló zöldjét,
boglyák, kazlak bújócskáit, a felzúgó
felbők és a tölgyek, jegenyék zenéjét.
Túl a csillogó síkon, mely a lankák fele
hajlott, már várta őt a Vág.
Cuppogó halak, fényhabzás,
kamaszlányos locsogás mindenütt.
Minden lépésnél érezte, szinte
dajkálja őt az édes, hazai föld.
A füvek, vadvirágok közt új erőre kapott.
A szem íja megfeszült, úgy figyelt.*

*Bokor János, a Nagy-Duna vidékéről jött.
Pozsony alatt, Gönyü környékén már
próbálkozott. Most ide jött a Felvidékről
lerohanó hegyi folyókhoz szerencsét próbálni.
Hosszú, hegyes orrú, lapos fenekű
csónakja volt, ezt taszigálta felfelé
egy görcsös nyelvű csáklyarúddal.
Olyan zátonyt keresett, ahol jól megül az arany.
Feltűrt ujjú ingben, feltűrt szárú bő gatyában
állt a csónak végében. Ladikja fenekén
különös szerszámok heverték, ezekkel
kutatta az aranyat a folyók homokjában.
Látta, hogy egy süvölvény követi a partról.*

Megszokta már a kíváncsi tekinteteket.
A part felé tartott, nem zavarta a fiú figyelme.
Rácsúszott a homokzátonyra. Bokáig érő
vízben állt, és egy égetett bükkfalapátot
merített a homokba. Rázogatta, öblögette,
vizslatta. A fiú tátott szájjal nézte: a lapát alján
sok-sok parányi arany szemecske csillogott.
Miután húzott egy nagyot a kulacsából,
Bokor János aranyász háromlábú lejtős
padot állított a fövénybe. Durva szőtest
terített rá, majd a felső részére nagy kupac
homokot rakott. Végül egy hosszú nyelvű
merítőszerszámmal lassan meríteni kezdte rá
a vizet. Ez a köpöce, mondta a kitartó fiúnak,
és megrázta a merítőt. A víz lesodorta a homokot,
a fövenyt, de az arany szemecskék, ha voltak,
megragadtak a szőtesen. Levette a szövetet,
egy sajtár vízben jól lemosta, és az aranytartalmú
homokot belemerte egy furcsa, tompa orrú
szerszámba, amit szerkének nevezett.
Addig himbálta, amíg a homok le nem vált
az arany szemecskékről. „Most jön a nagy titok,
a foncsorítás!” A fiút büszkeséggel töltötte el,
hogy ő lesz az első idegen, aki végignézheti
az attrakciót. „De jól figyelj, hátha egyszer
hasznát veszed.” Széles mozdulatokkal
egy kerek cseréptányérba rakta a parányi
aranyrögöket, és higanyt öntött rájuk.
Ez feloldotta az aranyat, a szennyezés
pedig feljött a tetejére. Vízrel leöblítette,
majd az arannyal teli higanyt egy vászon-
zacskóban lassan átnyomogatta.
A visszamaradt aranyport vasböggrébe
töltötte, és tűz fölött kiégette.
„Be ne szívod a gőzét, gyerek!”
Mikor a higany gőze végre elszállt,
a bögre alján csillogott a tiszta arany.

Összebarátkoztak.
A közös titok cinkossága fénylett
homlokukon. Bokor János aranyász
még egy napig maradt ott,
aztán indult az aranyat beváltani
a győri harmincadbivatalba.
A fiú sokat tanult tőle, hálával

*gondolt rá. Mikor az aranyat nézte
a férfi dobányzacskószerű, durva
erszényében, nem sejtette,
hogy egyszer még dolga lesz
az ásványi elemekkel.*

